

Wikimedia Foundation

a její projekty

Michal Klajban,

Wikimedia Česká republika, FF MU

1 Úvod

Wikipedii v současné době zná snad každý uživatel Internetu. Kdo z ní přímo nečerpá, alespoň o ní slyšel. Tato internetová encyklopedie existuje ve více než 270 jazykových verzích včetně české, která – co do počtu článků – patří mezi dvě desítky největších. Wikipedie je volně dostupná všem uživatelům, kteří mají k dispozici připojení k Internetu. Její provoz je zajišťován americkou nadací Wikimedia Foundation (WMF). WMF však neprovozuje jen Wikipedii, zajišťuje i chod dalších projektů; k hlavním patří Wikicitáty, Wikidruhy, Wikiknihy, Wikimedia Commons, Wikislovník, Wikiverzita, Wikizdroje, Wikizprávy a MediaWiki.

Nejvýznamnějším projektem WMF však byla a je Wikipedie. V roce 2007 o ní vyšel ve Zpravodaji článek Petra Kadlece [1], který seznamuje s obecnými principy fungování a tvorby Wikipedie a její historií do počátku roku 2007. Následující článek se proto zabývá hlavně dalšími projekty WMF a nejvýznamnějšími událostmi, které Wikipedii od roku 2007 potkaly.

2 Wikipedie a Wikimedia Foundation

Jedna ze zásadních změn, která Wikipedii i další projekty WMF od roku 2007 postihla, byl přechod na novou licenci. Již od svých počátků byl většinový obsah všech projektů dostupný pod svobodnou licenci GFDL, avšak ta byla původně psána pro softwarové manuály o několika autorech a nebyla dost dobře uzpůsobena podmínkám projektů fungujících na principu wiki, kde mohou být autorů stovky i více.¹

Proto správní rada WMF v polovině roku 2009 rozhodla, že obsah projektů (vyjma některých

¹Základní informace formou otázek a odpovědí ohledně přechodu na novou licenci lze nalézt na http://meta.wikimedia.org/w/index.php?title=Licensing_update/Questions_and_Answers/cs

speciálních případů) bude nově dostupný pod licenci *Creative Commons* „Uveďte autora – zachovejte licenci“. Dlouho plánovaný přechod umožnil snadnější přebírání obsahu projektů i jeho další využívání.

Oproti předchozí změně, kterou běžný čtenář Wikipedie ani nemusel zaregistrovat, byla další výraznější změna viditelná velice dobře: v roce 2010 byl po dlouhém testování nastaven výchozí vzhled Wikipedie a jejích „sesterských projektů“ na tzv. Vektor (v angl. Vector). Ten s sebou přinesl zlepšení navigace, modernější vzhled i několik rozšířených funkcí. Cíl byl jasný: zlepšení uživatelské přívětivosti a usnadnění práce ve wiki prostředí.²

Kromě těchto zásadních změn Wikipedie během čtyř let značně povyroستla. Jestliže na začátku roku 2007 měla česká Wikipedie přes 50 tisíc článků, počátkem roku 2011 jich obsahuje více než 180 tisíc – nárůst je tedy více jak trojnásobný. Co do počtu článků je stále největší anglická Wikipedie, která jich obsahuje více než 3,5 milionů. S počtem článků narostl i počet uživatelů i počet správců, kterých je v současné době na české Wikipedii 28 (jen pro srovnání: anglická Wikipedie jich má přes 1700).

Co se konkrétně české Wikipedie týče, tak ta od roku 2007 prodělala několik změn, i když základní principy zůstaly nezměněny. Důležitou změnou v pravidlech byl přechod z hlasování o smazání nějakého článku na *diskusi o smazání*. Jestliže nějaký článek z různých důvodů nesplňuje pravidla Wikipedie, je o něm vyvolána diskuse, kde o osudu článku nově rozhoduje vážení argumentů na místo počítání hlasů, které se v mnohých případech ukázalo jako neefektivní. Vznikla celá řada významných projektů jako je *WikiProjekt Kvalita*³, což souvisí s obecným trendem Wikipedie v posledních letech důrazně dbát na kvalitu článků, aby jejich obsah mohl být ověřitelný a tím encyklopedie důvěryhodná. Další zajímavé projekty vznikly v souvislosti se založením občanského sdružení Wikimedia Česká re-

²Iniciativa použitelnosti: nové funkce http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Iniciativa_pouzitelnosti/Nové_funkce

³http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:WikiProjekt_Kvalita

publika, o kterém pojednává poslední kapitola; dočíst se o těchto projektech proto můžete až tam.

Jak už bylo řečeno výše, provoz Wikipedie a jejích sesterských projektů je zajišťován nadací Wikimedia Foundation. Jedná se o neziskovou organizaci, kterou v roce 2003 založil Jimmy Wales. V jejím vedení stojí správní rada o několika členech v čele s předsedou. Aktuálním předsedou správní rady je Ting Chen. WMF má několik desítek zaměstnanců, kteří se starají o technickou podporu softwaru MediaWiki, na kterém projekty nadace běží, o organizační záležitosti, právníké otázky, fundraisingové kampaně apod. Zaměstnanci a chod serverů jednoho z nejnavštěvovanějších webů světa pochopitelně stojí nemalé peníze. Ty WMF získává z grantů a každoroční fundraisingové kampaně, jejíž mety se rok od roku zvyšují. Jestliže v roce 2007 bylo cílem kampaně získat 1,5 milionů USD, v roce 2010 to už bylo 16 milionů USD, které se nakonec skutečně podařilo získat od tisíců dárců z celého světa.⁴

Je potřeba zmínit, že WMF se nestará o vytváření obsahu svých projektů a nenese tedy za něj právní zodpovědnost [2]. WMF „pouze“ zajišťuje chod projektů a zprostředkování veřejnosti.

3 Další projekty nadace Wikimedia

Nadace WMF spravuje celou řadu projektů, z nichž nejdůležitější byly vyjmenovány v úvodu a budou přiblíženy níže. Mimo tyto projekty spravuje i několika dalších, které slouží hlavně k interním a vývojářským účelům. Takovými projekty jsou např. *Bugzilla*, kde se nahlašují nedostatky v softwaru MediaWiki, *Wikimedia Incubator*, kde jsou vytvářeny potenciální nové jazykové verze projektů či *Meta-Wiki*, která slouží pro koordinaci všech projektů nadace.⁵

I když jsou projekty WMF velmi různorodé, mají základní principy společné: běží na softwaru MediaWiki, přispívat do nich může kdokoli s připojením na Internet a mají svobodný obsah. Stránky různých druhů projektů či jednotlivých

jazykových verzí téhož projektu jsou mezi sebou propojeny odkazy, takže je možné plynulé přecházení mezi nimi.

3.1 Wikicitáty

*Wikicitáty*⁶ (v orig. *Wikiquote*) je projekt zaměřený na shromažďování citátů. Důraz je přitom kladen na to, aby citáty měly ověřený původ, tzn. aby bylo možné snadno ověřit věrohodnost jednotlivých citátů. Stránky na Wikicitátech vypadají tak, že např. pod heslem „smrt“ se nachází citáty vztahující se k fenoménu smrti, v hesle „Edgar Allan Poe“ lze najít citáty *připisované* tomuto spisovateli, případně citáty *o něm vyřčené*.

Projekt vznikl v roce 2003, jeho česká verze má svůj počátek v roce 2004. Zatímco česká verze obsahuje přes 2000 stránek, anglická zhruba desetkrát více. Jednotlivé stránky jsou podobně jako u většiny ostatních projektů propojeny s dalšími cizojazyčnými verzemi, a to pomocí levého spodního panelu. Návaznost na Wikipedii zajišťuje spodní odkaz na každé stránce, který vede na příslušné heslo ve Wikipedii.

3.2 Wikidruhy

*Wikidruhy*⁷ (v orig. *Wikispecies*) se soustřeďují na vypracovávání kompletního taxonomického stromu všech živých organismů. Projekt je určen především specialistům; odpovídá na potřebu badatelské komunity mít snadno dostupný centrální projekt, který by shromažďoval *všechny* taxony. Princip wiki projektu umožňuje pružně reagovat na případné úpravy taxonomického řazení či objevy nových druhů.

Wikidruhy obsahují přes čtvrt milionu taxonů. Jednotlivé články o taxonech neobsahují souvislý text, k tomu je primárně určena Wikipedie. Obsahují hlavně vědecké jméno taxonu, obřádek, taxonomické zařazení, datum prvního popisu druhu, případná latinská synonyma používána pro totožný taxon apod. Základním komunikačním jazykem projektu je angličtina, avšak stránky ze zákulisí projektu (manuály apod.) jsou postupně překládány i do dalších jazyků.

⁴Bližší informace o jednotlivých kampaních na <http://meta.wikimedia.org/wiki/Fundraising>

⁵Kompletní výčet „zákulisních projektů“ se nachází na hlavní straně Meta-Wiki (<http://meta.wikimedia.org/>)

⁶<http://cs.wikiquote.org/>

⁷http://species.wikimedia.org/wiki/Hlavní_strana

3.3 Wikiknihy

Wikiknihy (v orig. *Wikibooks*⁸) jsou určeny ke tvorbě volně dostupných textových materiálů, jako jsou učebnice, návody apod. V projektu lze narazit hlavně na výukové materiály, projekt neslouží jako úložiště volných děl (k tomu slouží Wikizdroje, viz níže), jak si lidé občas myslí. Wikiknihy vznikly v roce 2003, česká verze byla spuštěna následující rok.

Již v prvních letech po zahájení projektu vznikly na Wikiknihách dva podprojekty: *Wikiverzita* (zaměřuje se na použití wiki ve vzdělání a výzkumu) a *Wikijunior* (specializuje se na knihy a výukové materiály pro děti do 12 let). Wikiverzita se postupně od Wikiknih oddělila a vznikl tak samostatný projekt, Wikijunior je stále součástí Wikiknih.

3.4 Wikimedia Commons

Projekt *Wikimedia Commons*⁹ (někdy nazýván zkráceně jen Commons) vznikl v roce 2004 jako společné úložiště souborů (hlavně obrázků), které jsou využívány na všech projektech WMF. Do té doby totiž nebylo možné, aby obrázek, který se nachází např. na německé Wikipedii, byl zobrazen i na Wikipedii české a naopak – aby mohl být zobrazen, bylo nutné ho umístit na oba projekty současně. Z pochopitelných důvodů se to jevilo jako neefektivní. Proto přišel Erik Möller s myšlenkou vzniku centrálního úložiště multimediálních souborů, díky čemuž se drtivá většina současných multimediálních souborů umístěných na projekty WMF nachází právě na Commons.

Wikimedia Commons je primárně v angličtině, avšak návody na přispívání, informace o licencích apod. jsou dostupné i v dalších jazycích včetně češtiny. Commons obsahuje přes 8 milionů volně šiřitelných multimediálních souborů, z drtivé většiny se jedná o obrazový materiál. Tohoto počtu se podařilo dosáhnout i díky obřím příspěvkům např. z německých institucí Deutsche Fotothek a Bundesarchiv, které pomocí Commons zveřejnily část svých archivů pod svobodnou licenci. Díky tomu, že projekt Wikimedia

⁸<http://www.wikibooks.org/>

⁹<http://commons.wikimedia.org/>

Commons obsahuje pouze díla pod svobodnými licencemi, bývá častým zdrojem obrazového materiálu pro nejrůznější internetové i tištěné publikace.

3.5 Wikislovník

*Wikislovník*¹⁰ (v orig. *Wiktionary*) si klade za cíl „vytvořit svobodný mnohojazyčný slovník ve všech jazycích s definicemi, výslovností a etymologií“. Jestliže Wikipedie poskytuje encyklopedický, souvislý text („článek“) na *téma* „střecha“, pak Wikislovník objasňuje původ, použití, deklinaci i další lingvistické jevy související se *slovem* „střecha“. Slovník existuje v mnoha jazycích a každý jazyk neobsahuje jen svá vlastní slova, ale i slova z jazyka cizího. Např. v české verzi Wikislovníku sice převládají česká slova, lze tam však nalézt i slova ze španělštiny, srbštiny, němčiny, angličtiny či třeba hebrejštiny.

Projekt byl spuštěn v roce 2002, česká verze následovala o dva roky později. Česká verze původně nesla název Wikcionář, k přejmenování na Wikislovník došlo v roce 2007. Největší verze, francouzská a anglická, obsahují kolem 2 milionů stránek, česká verze jich má kolem 20 tisíc.

3.6 Wikiverzita

*Wikiverzita*¹¹ (v orig. *Wikiversity*) je poměrně zvláštní projekt WMF, který se původně vyčlenil z Wikiknih. Cíle Wikiverzity jsou v zásadě dva: 1) vytvářet a hostit výukové materiály a aktivity, 2) hostit vzdělávací a výzkumné skupiny i jednotlivce. Ve svých výzkumech přispěvatelé přitom nejsou nijak omezováni. Uživatelé Wikiverzity též mohou např. experimentovat s MediaWiki.¹²

Wikiverzita nemá omezenou cílovou skupinu uživatelů, možnost výzkumů a vzdělávání je nabízena všem věkovým skupinám. Projekt vznikl v roce 2006 a v současné době existuje ve 12 jazykových mutacích včetně češtiny.

¹⁰<http://cs.wiktionary.org/>

¹¹<http://cs.wikiversity.org/>

¹²Za cenné připomínky v tomto odstavci děkuji Janu Lochmanovi, předsedovi Wikimedia Česká republika

3.7 Wikizdroje

*Wikizdroje*¹³ (v orig. *Wikisource*) shromažďují a zprostředkovávají organizovanou sbírku textových dokumentů, které nejsou vázány autorským právem, případně byly uvolněny pod svobodnou licenci. Na Wikizdrojích tak lze nalézt především volná díla, tedy díla nevázaná majetkovým autorským právem z důvodu vypršení doby ochrany díla. Na projektu se tak vedle děl Karla Čapka nachází prohlášení Charty 77 či Deklarace nezávislosti státu Izrael.

Projekt slouží jako doplňkový zdroj ke článkům na Wikipedii, avšak s přehledem obstojí i sám o sobě. Česká verze byla spuštěna v roce 2006 a obsahuje přes 13 tisíc stránek (nikoli jednotlivých děl – na Wikizdrojích se na *stránky* umisťují většinou jednotlivé kapitoly, básně či jiné úseky textu). Největší ze všech jazykových verzí je opět anglická verze s více než 160 000 stránkami, její počátky sahají do roku 2003.

3.8 Wikizprávy

*Wikizprávy*¹⁴ (v orig. *Wikinews*) mají za cíl přinášet otevřené zpravodajství. Editori Wikizpráv jednak píší zpravodajské články podle různých již publikovaných zdrojů, jednak vytváří obsah vlastní. V současné době mají nejvíce článků srbské Wikizprávy, protože přebírají obsahy lokálních deníků. Na druhém místě je tradiční anglická verze Wikizpráv, spuštěná spolu s německou v roce 2004.

Česká jazyková mutace Wikizpráv, podobně jako i další verze v méně používaných jazycích, se potýká s nedostatkem editorů, průměrně na ní vzniká zhruba jedna zpráva denně. Nejvíce rozšířené jazyky jsou na tom díky většímu počtu mluvčích a tím i potenciálních přispěvatelů mnohonásobně lépe. Stejně jako ostatní projekty, i Wikizprávy přebírají obrazový materiál z Wikimedia Commons.

3.9 MediaWiki

Poslední, desátý projekt WMF je *MediaWiki*¹⁵. Jedná se o software, na kterém běží všechny

ostatní projekty. Je šířen pod svobodnou licenci GNU PL, která umožňuje bezplatné využívání programu širokou veřejností. Software MediaWiki je napsán v jazyce PHP a využívá databázi MySQL. Byť se na jeho vývoji podílí dobrovolníci z celého světa, hlavní vývojáři patří mezi zaměstnance WMF.

4 Wikimedia Česká republika

V českém prostředí v souvislosti s projekty nadace Wikimedia nastal důležitý milník počátkem března roku 2008, kdy vzniklo občanské sdružení Wikimedia Česká republika (zkráceně WM ČR, někdy ne zcela správně označováno jako „česká pobočka nadace“). Podle stanov sdružení je jeho posláním „podílet se na rozvoji kultury a vzdělanosti v České republice podporou svobodné tvorby a vytvářením prostředí pro efektivní šíření svobodných či volných autorských děl“.

Pozornost sdružení je směřována hlavně na projekty typu wiki, primárně Wikipedii a její „sesterské“ projekty. Pobočka seskupuje několik desítek členů, většinou dlouhodobých přispěvatelů, kteří se aktivně podílejí na její činnosti. Byť se jedná formálně o samostatný subjekt, návaznost české pobočky na Wikimedia Foundation je zřetelná.

Vznik pobočky umožnil zaštitit některé projekty i uživatele oficiální institucí a usnadnil komunikaci mezi komunitou přispěvatelů Wikipedie a médií či dalšími institucemi. K nejvýznamnějším počínům, kterých Wikimedia ČR zatím dosáhla, patří:

- prezentace projektů nadace Wikimedia Foundation na výstavách a veletrzích (LinuxExpo, Svět knihy, Podzimní knižní veletrh, Knižní veletrh Libri);
- zajištění odborné právní pomoci tvůrcům svobodného obsahu;
- pořádání *fotografických workshopů*¹⁶ pro wikipedisty, kteří obohacují Wikimedia Commons svými fotografiemi;
- vydání první české knihy o Wikipedii [2];

¹³<http://cs.wikisource.org/>

¹⁴<http://cs.wikinews.org/>

¹⁵<http://www.mediawiki.org>

¹⁶http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:WikiProjekt_Fotografování/Workshop

- pořízení fotoaparátu a dalšího digitalizačního vybavení, které je k dispozici všem, kteří mají zájem o tvorbu svobodného obsahu, avšak nemají k tomu potřebné vybavení;
- získání grantu na projekt *Fotografie českých obcí*¹⁷, který umožňuje proplácet wikipedistům náklady na cestovné při cestování po obcích, které dosud nemají fotodokumentaci dostupnou pod svobodnou licenci;
- uspořádání *Wikikonference*¹⁸ v roce 2009 i v roce následujícím, kdy se konference konala spolu s Wikinomics Forum a *WikiSkripty*¹⁹;
- uspořádání *Cen za rozvoj české Wikipedie*²⁰.

Wikimedia ČR nemá žádného zaměstnance, její členové se na chodu pobočky a organizování její činnosti podílejí bez nároku na honorář ve svém volném čase. Finanční zajištění chodu pobočky probíhá díky sponzorům, jednorázovým darům a také grantům od Wikimedia Foundation. Česká pobočka je v mnohém inovativní, např. k deseti-letému výročí založení Wikipedie uspořádala výjimečný koncert, o němž psala i zahraniční média.²¹

5 Závěr

Jak je vidět, nadace kromě Wikipedie spravuje celou řadu dalších projektů, z nichž některé zaznamenávají poměrně výrazný zájem přispěvatelů (např. Wikimedia Commons). Některé projekty, jako např. české Wikizprávy či Wikiverzita, se však dlouhodobě potýkají s jejich nedostatkem. I přesto, že je na tom Wikipedie (vzhledem k ostatním projektům) s počtem aktivních přispěvatelů dobře, stále platí teze ekonoma Friedricha Augusta von Hayeka o tom, že „informace rozptýlené mezi jedince jsou kvalitnější, než může mít libovolný expert v centru“ [3]. Proto neváhejte a připojte se, s každým novým uživatelem roste i kvalita projektů.

¹⁷<http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:FČO>

¹⁸<http://www.wikimedia.cz/web/Wikikonference>

¹⁹<http://www.wikiskripta.eu/>

²⁰http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Ceny_za_rozvoj_české_Wikipedie

²¹Bližší informace s dalšími odkazy jsou dostupné

na adrese <http://blog.wikimedia.cz/2011/01/koncert-je-za-nami-povedl-se/>

Literatura

- [1] P. Kadlec. *Wikipedie - otevřená encyklopedie*. Zpravodaj ÚVT MU. ISSN 1212-0901, 2007, roč. XVII, č. 3, s. 1-5. <http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/articles/543.html>.
- [2] Kolektiv autorů, *Wikipedie: průvodce na cestě za informacemi*. Computer media 2010. ISBN 978-80-7402-065-0.
- [3] Štuka, Čestmír. Znovupoužitelné výukové objekty, digitální repository a technologie wiki. *MEFA net report 1*. Brno: Masarykova univerzita 2008. s. 45. □